

БОЛАЛАР-УСМИРЛАР СПОРТ МАКТАБЛАРИНИНГ СПОРТ МАШГУЛОТЛАРИДА МУАММОЛИ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ КУЛЛАШ

Тилаков.А.А

*ЖДПУ Спорт Турларини ўқитиш
методикаси кафедраси ўқитувчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада Болалар-усмирлар спорт мактабларида ёш спортчиларнинг ижтимоий шаклланиши, жисмоний баркамолликка эришиши, улар учун муҳим индивидуал, шахсий ва профессионал сифатларни фаол такомиллаштириши ҳозирги куннинг долзарб вазифаларидан бири саналади.

Ключи слова: "Аклий хужум", "Тармоқлар", "Бумеранг", "Скарабей", "Резюме". "Кора кути", "бхбхб", "Синектика", "Функционал-фойдали таҳлил", "Нима учун?", "Кандай?" ва "Кейс-стади".

Болалар-усмирлар Жисмоний тайёргарлик даражасини оширишда, махсус билимлар, ҳаракатланиш малакалари ва куникмалари тизимини эгаллаб олишда, спортда муаммоли вазиятлардан чиқиш куникмасини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. Чунки муаммоли вазиятлардан чиқиш куникмасига эга бўлмаган спортчи мусобакаларда юткизиши мумкин. Муаммоли вазиятдан чиқа оладиган спортчи тез мослашиб муаммоли вазиятни еча олиш куникмасига эга бўлади. Шунинг учун ҳам биз Болалар-усмирлар спорт мактабларидан бошлаб муаммоли вазиятдан чиқиш куникмаларини шакллантиришимиз зарур.

Юқорида айтилган сифатларга эга шахсни шакллантиришда нафақат машгулотлар мазмуни, балки қулланилаётган таълим *технологиялари* ҳам муҳим роль уйнайди. Муаммоли вазиятлардан чиқиш куникмаларига ургатиш мақсадида спорт машгулотларда муаммоли ўқитиш технологиясини татбиқ этиш муҳимдир. Чунки, муаммоли ўқитиш жараёнида ўқитувчи-муррабий ҳам, ёш спортчи ҳам узларининг интеллектуал, жисмоний, маънавий имкониятларини укув ва амалий муаммоларни ечиш учун доим синовдан утказадилар. Бу жараёнда ҳосил бўлган куникма ва малакалар зарур сифатларни шакллантиришга олиб келади.

Шахсининг ижодий, мустақил фикрлайдиган бўлиши жамият учун зарур бўлиб, фикрлаш жараёни муаммоли вазиятдан бошланади.

Муаммоли вазият - психик кийинчилик, зиддиятли вазият бўлиб, укувчиларни муаммоли вазият ҳолатига тушириш орқали уларда фикрлаш қобилияти ривожлантирилади.

Муаммоли ўқитиш жараёнида ёш спортчининг мустақиллик роли репродуктив укув усулларига солиштириб Караганда анча самарали бўлади.

Спорт машгулотларида муаммоли уқитишнинг мақсади - ёш спортчиларни мусобака жараёнига тайёрлаш. мусобакаларда учрайдиган муаммоли вазиятларни ҳал этиш қуникмаларини шакллантиришдан иборат.

Н.Азизхужаева муаммоли вазиятнинг маъносини қуйидагича таърифлаган, яъни муаммоли вазият уқувчига маълумотлар, билимлар билан янги далиллар, ходисалар, вазиятлар орасидаги диалектик қаршиликлар бўлиб, уларни тушуниб олиш учун илгари олган билимларининг етишмаслигидир. Бу қарама-қаршиликлар (тушунмовчиликлар) ижодий билимларни узлаштириш учун ҳаракатлантирувчи қуч бўлиб хизмат қилади¹.

Таълим жараёнида муаммоли вазият хусусияти қуйидагилардан иборат:

- ёш спортчилар учун номаълум янгилик мавжудлиги;
- муаммоларни узлари ҳал этишлари;
- шахсий қизиқиш ва эҳтиёжлари юзага келган тушунмовчиликларни узлари урганишга ҳаракат қилишлари;
- нима номаълум эканлигини билиб, маъносини тушуниб, уни ҳал этишга интилиш қабилар.

Муаммоли таълимни ташкил этиш ва олиб боришда уқитувчи узининг таълим-тарбия беришдаги фаолиятини аниқ тушуниб етиши ҳам муҳим аҳамиятга эга. Мураббий ёш спортчиларга тайёр фикр бермай, балки уларнинг изланишига тугри йуналиш бериши лозим. Ёш спортчилар спорт машгулотларда, мусобакаларда ва кундалиқ ҳаётда учрайдиган воқеа, ҳодиса ва турли далилларни узлари таҳлил қилиб, мустақил фикрга эга бўлишни мақсад қилиб қуйишлари керак. Шунингдек, Болалар-усмирлар спорт мактабдаги муаммоли таъжм шугулланувчиларнинг изланиш фаолияти, билим ва малакаларни чуқур эгаллаб олишини, теварак-атрофдаги узгаришларга бўладиган қарашига қатта ижобий таъсир қурсатиш имкониятини ҳам яратиб беради.

Мураббий муаммоли таълим тизимида ёш спортчиларнинг уқув-изланиш фаолиятини шундай ташкил этиш керакки. уларнинг диққати юзага келган қийинчилик ва қамчиликларни ҳал этишга, турли ахборотларни мустақил таҳлил қилишга. ечимини топиш, умумлаштириш ва ҳулосалар чиқаришга, олган билим ва малакаларини кейинги дуч келадиган вазиятларда қулай олишга қаратилган бўлиши лозим. Демак. бунинг натижасида ёш спортчиларда мустақил фикр юритиш, қуникмаларни шакллантириш, янгидан-янги мақсадларни қуйиш, янги қуниклаш йулларига урганиш ҳамда тафаккурнинг ривожланишига имкон беради. Ёш спортчилар муаммоли

таълим жараёнида укув материалларини муаммоли вазият шароитида урганишлари, тегишли маълумотларни мустакил тахлил қилишлари, берилган укув масалаларини, фаразларини илгари суриб, уларни исбот қилиш йуллари билан ечишлари, таълим жараёнини узлаштиришга ақл билан ҳаракат қилишлари уларнинг интеллектуал фаолиятларини оширади.

Муаммоли дарсларда мураббийнинг фаолияти, аввало мавзу мазмунидан келиб чиққан ҳолда. укув муаммоларини аниқлаш. муаммоли вазиятлар тизимини яратиш, ёш спортчилар олдига укув муаммоларини юқори методик савияда қуйиш, спорт машгулотларда укув муаммоларидан самарали фойдаланишга эришиш, ёш спортчилар фаолиятини муаммоларини ҳал этишга йуналтиришдан иборат бўлади.

Муаммоли таълим технологияларда "Ақлий ҳужум", "Тармоқлар", "Бумеранг", "Скарабей", "Резюме". "Қора қути", "6x6x6", "Синектика", "Функционал-фойдали тахлил", "Нима учун?", "Қандай?" ва "Кейс-стади" усуллардан фойдаланиш мумкин. Масалан, "Нима учун?" усулида "Нима учун ёш спортчи махсус қуникмани узлаштира олмади?" муаммоли саволларга жавоблар ёзилган.

Умуман олганда, спорт машгулотларда муаммоли таълим технологияси дейилганда, мураббий раҳбарлигида муаммоли вазият юзага келтирилиб. мазкур муаммо ёш спортчиларнинг фаол мустакил фаолияти натижасида билим, қуникма ва малакаларни ижодий узлаштириш ва ақлий фаолиятни ривожлантиришга имкон берадиган таълим жараёнини ташкил этиш назарда тутилади. Шунингдек, спорт машгулотларда муаммоли уқитишнинг моҳиятини мураббий томонидан ёш спортчиларнинг спорт машгулотларида муаммоли вазиятни вужудга келтириш ва махсус топшириқларни, муаммоларни ҳал қилиш орқали янги билим, қуникма ва малакаларни узлаштириш буйича уларнинг билиш фаолиятини бошқариш ташкил этилади.

Шундай қилиб, муаммоли таълим ёш спортчилар билим, қуникма ва малакалар тизимлари ва жисмоний фаолиятларида самарали узлаштиришга ёрдам беради. Узлаштирган янги қуникмаларидан келажакдаги вазиятларда унумли фойдалана олишни, спорт мусобақаларидаги муаммоларни еча билиш, мустакил изланишга ургатиш, ижодий тажрибага эга бўлиш ва уни ривожлантиришга муаммоли таълим имкониятларини очиқ беради.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Turli yoshdagi kurashchilarda jismoniy sifatlarining... res kon 27.11.2023. 300-302.
2. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Sambo kurashi shug`illanish jarayonida og`ir sport turlari bilan birga jismoniy mashqlar res kon. mart 2023. 470-472.
3. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Tarbiyalashda kurashning ahamiyati...res kon. 27-11-2023. 297-299.
4. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Kurashish san'ati va rivojlanish bosqichlari. 101-105. 10.5281/zenodo.7676518.
5. Jumadurdiyev, Bahodir. (2022). Belbog`li kurash sport turiga o`quvchilarni saralash tizimi va mazmuni. 84-86.
6. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Kurash sportining o`rni va ahamiyati. 3. 113-119. 10.5281/zenodo.7824990.
7. Jumadurdiyev, Bahodir. (2023). Milliy kurashning ommaviylashivida xalq bohodirlarining o`rni... OAK ekonom.2023.
8. Jumadurdiyev, Bahodir. (2022). Mil kurashning rivoj tar va rivoj bos... Xal kon noyabr. 571-575.
9. Tilakov, A. A. (2023). Kurash tarixini ilmiy isbotlari. Uzbek scholar journal, 23, 16-19.
10. Tilakov, A. A. (2023). Zamonaviy sport-kurash qoidalarini pedagogik talqini. Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali, 3(12), 60-62.
11. Tilakov, A. (2023). Kurash haqida buyuk allomalar, shoh va shoirlarning qarashlari. Евразийский журнал академических исследований, (4Part2), 127-131.
12. Tilakov, Alisher. (2023). Mental enlightenment scientific - methodological journal dynamics of manifestation of a number of parameters of lopsided throws of a dummy through the chest among wrestlers under normal conditions and against the background of the aftereffect of vestibulokinetic load. 194-195. 10.37547/mesmj-
13. Tilakov, Alisher. (2023). Ёш курашчиларга техник ҳаракатлар турларини ўргатиш методлари. 1-2.
14. Tilakov, Alisher. (2023). Kurash Madaniyatining Shakillanishi jarayonlari masalalari.
15. Tilakov, Alisher. (2023). Kurash to'garaklariga yosh bolalarni (qizlarni) jalb qilish metodlari.
16. Komilov, Aziz. (2024). Eurasian journal of academic research o'zbek kurashi paydo bo'lishi va qoidalari. 10.5281/zenodo.7825002.
17. Komilov, Aziz. (2024). Yosh sambo kurashchilarning boshlang'ich.
18. Komilov, Aziz. (2024). Kurashchilarning texnik taktik mahoratini tarbiyalash.
19. Komilov, Aziz. (2023). Kurash qoidalari va xususiyatlari OAK 2023-dek. 178-180.
20. Komilov, Aziz. (2024). aziz 1-res kon 27.11.2023.